

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Markanvändning för hållbar livsmedelsproduktion och ekosystemtjänster

(förberedande yttrande på begäran av det estniska ordförandeskapet)

(2018/C 081/10)

Föredragande: **Roomet SÕRMUS**

Remiss	Skrivelse från Estlands premiärminister, 17.3.2017
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktions-sätt
Presidiets beslut	28.3.2017
Ansvarig facksektion	Facksektionen för jordbruk, landsbygdsutveckling och miljö
Antagande av facksektionen	3.10.2017
Antagande vid plenarsessionen	18.10.2017
Plenarsession nr	529
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	126/0/2

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 För en hållbar användning och skydd av jordbruksmarken skulle en gemensam EU-referensram vara av avgörande betydelse för att följa framstegen i insamlingen och användningen av uppgifter. Referensramen skulle också kunna tjäna till att fastställa en definition av gott marktillstånd, en enhetlig terminologi, enhetliga kriterier för övervakning samt prioriteringar och olika politiska åtgärder för att uppnå ett gott marktillstånd.

1.2 I alla medlemsstater utgör förlust av jordbruksmark på grund av markförsämring, övergivande av mark, klimatförändringar och urbanisering ett stort problem. EESK föreslår därför att EU:s nuvarande ram ska uppdateras för att i medlemsstaterna skydda jordbruksmarken, som är värdefull för livsmedelsproduktionen och tillhandahållandet av övriga ekosystemtjänster, och dess bördighet och samtidigt förbättra övervakningen och tillhandahålla tillförlitliga uppgifter.

1.3 Jordbrukarna har i egenskap av ägare och användare av jordbruksmark en särskild roll vid tillhandahållandet av ekosystemtjänster som måste erkännas och stödjas. Marken tillhandahåller de viktigaste ekosystemtjänsterna. Jordmånen är grundvalen för merparten av världens livsmedelsproduktion och är nödvändig för produktionen av biomassa. Jorden binder kol och bidrar därmed till att begränsa klimatförändringarna.

1.4 Moderniseringen av den gemensamma jordbrukspolitiken bör bland annat syfta till att även i fortsättningen skydda jordbruksmarkens och jordens hälsa och bördighet, vilket är en förutsättning för att bevara och ytterligare förbättra jordbrukets produktivitet och hållbarhet.

1.5 I enlighet med klimatavtalen bör befintliga och nya initiativ främjas för att skapa jämvikt i markens kolcykel, på ett sätt som inte hotar livsmedelsproduktionen. För att öka kolinnehållet i marken föreslår EESK att principerna om hållbar markförvaltning ska införlivas i EU:s politiska åtgärder. Man bör bl.a. främja produktion av biomassa genom att förbättra tillgången till vatten och andra markfaktorer (markstruktur och markluftning, näringstillgång, pH-värde, biologisk aktivitet),

särskilt skonsam jordbearbetning, betesbruk och hållbar förvaltning av gräsmark, integrerad jordbruksproduktion, inbegripet bästa praxis från ekologiskt och konventionellt jordbruk, dvs. växelbruk, odling av baljväxter, återvinning av organiskt avfall och kompost samt skapande av ett växttäck för marken under vintern. Kolrika jordar och gräsmarker måste förvaltas på ett hållbart sätt för att främja markens och växternas koldioxidbindning.

1.6 Medlemsstaterna bör också inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare uppmanas och motiveras att vidta lämpliga markskyddsåtgärder.

1.7 Ytterligare investeringar i miljö- och klimatvänlig teknik och system för markförbättring måste stödjas med sikte på en hållbar markanvändning.

1.8 Det kunskapsbaserade jordbruket (dvs. precisionsjordbruk och agroekologiska metoder) måste främjas. Det resurseffektiva, markvårdande och miljövänliga precisionsjordbrukets potential utvecklas genom att jord-, gödselmedels-, växtskydds-, väder- och avkastningsuppgifter integreras, vilket bl.a. förutsätter bättre tillgång till de användbara uppgifterna i nationella databaser, ökad rörlighet och större användarvänlighet, med beaktande av principen om att jordbrukarna är ägare till de genererade uppgifterna. En förutsättning för detta är att jordbrukarna har tillgång till internet och använder informations- och kommunikationsteknik.

1.9 Uppgifter om marken bör i högre grad användas vid utformningen av politiken och besluten om markanvändning. Samtidigt måste markuppgifternas kvalitet och tillgänglighet förbättras, särskilt på områden där den hittillsvarande forskningen är otillräcklig. På EU-nivå måste man enas om enhetlig markobservation.

1.10 I hela utbildningssystemet måste medvetenheten om markens betydelse stärkas. Moderna pedagogiska medel bör användas och ämnet mark bör införas i läroplanerna för de olika utbildningsnivåerna.

1.11 Det är även viktigt med åtgärder för att informera jordbrukarna om mark och god lantbrukspraxis. I detta syfte är medverkan av rådgivningstjänster av särskild betydelse.

2. Inledning

2.1 Detta yttrande utarbetas på begäran av det estniska ordförandeskapet. Syftet är att framhäva hur viktig en hållbar användning av land ⁽¹⁾ och mark ⁽²⁾ är för livsmedelsproduktionen och tillhandahållandet av ekosystemtjänster.

2.2 Kommittén ska på begäran av det estniska ordförandeskapet undersöka hur frågan om jordbruksmark hanteras inom EU:s olika politikområden. Kommittén ska också överväga vad de politiskt ansvariga och företagen i EU kan göra för att främja hållbar och ändamålsenlig användning av marken, en nödvändig resurs för livsmedelsproduktionen och tillhandahållandet av övriga ekosystemtjänster.

2.3 För närvarande finns det en mängd olika markskyddsregler på EU-nivå. Även om EU:s politik på olika områden bidrar till skyddet och den hållbara förvaltningen av jordbruksmark är huvudsyftet oftast inte att skydda marken. EESK anser att detta är en lämplig tidpunkt att inleda en debatt om hur olika åtgärder skulle kunna samordnas bättre på EU-nivå.

⁽¹⁾ Land är den del av jordens yta som inte är täckt av vatten.

⁽²⁾ Marken kan definieras som det översta lagret av jordskorpan och består av mineralpartiklar, organiska ämnen, vatten, luft och levande organismer. Marken utgör länken mellan jord, luft och vatten och rymmer det mesta av biosfären (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:52006DC0231>).

2.4 Både EU och medlemsstaterna måste basera utformningen av politiken på FN:s mål för hållbar utveckling för perioden fram till 2030⁽³⁾. Dessa mål är bl.a. att främja ekosystemen, bekämpa ökenspridningen, hejda och vända markförstöringen, hållbart förvalta naturresurserna och använda dem på ett effektivt sätt samt integrera klimatåtgärder i politik, strategier och planering på nationell nivå. En förutsättning för hållbart jordbruk och hållbar livsmedelsproduktion är att jordbruksmarken skyddas och att jordmånen, som är en ändlig och i princip icke förnybar naturresurs, används på ett hållbart sätt.

2.5 Flera initiativ⁽⁴⁾ har dessutom inletts för att främja hållbar markförvaltning och öka medvetenheten om jordbruksmarkens viktiga funktion för livsmedelstryggheten och begränsningen av klimatförändringarna.

2.6 EESK hänvisar också till begreppet *planetens gränser*. Det skulle kunna användas för att fastställa de miljögränser som människorna inte får överskrida om de inte vill skada miljön. Kommittén konstaterar att tre av de nio gränserna (klimatförändring, förlust av biologisk mångfald och kvävecykeln) redan har överskridits⁽⁵⁾. Samtidigt erkänner kommittén att den globala livsmedelsförsörjningen också är en brådskande utmaning som EU måste beakta som en del av sitt globala ansvar.

3. Huvudfrågor när det gäller markanvändning och jordbruksproduktion

3.1 Den globala efterfrågan på livsmedel kommer att öka under de kommande årtiondena. Jordbruksmarken måste därför brukas ännu intensivare i vissa regioner i världen, vilket kan få negativa effekter både på marken och på miljön som helhet om inte marken används med hänsyn tagen till miljön. För att trygga livsmedelsförsörjningen måste den befintliga jordbruksmarkens produktivitet bibehållas och bördigheten bevaras i biologiskt, kemiskt och fysikaliskt avseende.

3.2 I EESK:s yttrande om Mer hållbara livsmedelssystem⁽⁶⁾ beskrivs konsekvenserna av olämpliga jordbruksmetoder inom livsmedelsproduktionen: förlust av biologisk mångfald, markförsämring, vatten- och luftföroreningar samt växthusgasutsläpp. Det måste därför säkerställas att dessa resurser används på ett effektivt och hållbart sätt för att trygga livsmedelsförsörjningen. Detta måste också ingå i en heltäckande livsmedelspolitik, såsom den beskrivs i det yttrande som EESK håller på att utarbeta om "Det civila samhällets bidrag till utvecklingen av en mer heltäckande livsmedelspolitik i EU".

3.3 Klimatförändringarna påverkar också tillgången på grundläggande naturresurser – vatten och jord. Även om en rad åtgärder har vidtagits mot klimatförändringarna visar uppgifter om matjorden att kolhalten i jorden minskar varje år. Ytterligare uppgifter om djupare lager skulle dock ge en mer realistisk bild av utvecklingen.

3.4 I rapporten *Europas miljö – tillstånd och utblick 2015*⁽⁷⁾ varnar Europeiska miljöbyrån (EEA) för att markens ekosystemtjänster – däribland livsmedelsproduktionen, skyddet av den biologiska mångfalden och lagringen av kol, vatten och näringsämnen i marken – i allt högre grad är hotade. Beroende på region är de huvudproblem som fastställs i rapporten markerosion, förlust av organiskt material i jorden, förorening och hårdgörning av marken samt urbanisering, övergivande av mark och konsekvenserna av en allt intensivare jordbruksproduktion för de naturliga och kulturformade livsmiljöerna. Även minskande markbördighet hör till de allmänt erkända hoten mot marken.

⁽³⁾ <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

⁽⁴⁾ Dessa initiativ är exempelvis International Decade of Soils, FN:s livsmedels- och jordbruksorganisations (FAO) Global Soil Partnership, det franska initiativet 4 %: Soils for Food Security and Climate Protection, det europeiska medborgarinitiativet People4Soil osv.

⁽⁵⁾ J. Rockström et al., 2009, "Planetary Boundaries: Exploring the Safe Operating Space for Humanity, Ecology and Society", vol. 14, <https://www.consecol.org/vol14/iss2/art32/main.html>

⁽⁶⁾ EUT C 303, 19.8.2016, s. 64.

⁽⁷⁾ <https://www.eea.europa.eu/soer>

4. Jordbruksmarksfrågor inom EU:s olika politikområden

4.1 I en rapport för Europeiska kommissionen analyserades de 28 EU-medlemsstaternas markskyddsåtgärder⁽⁸⁾. Vid analysen identifierades 35 markskyddsåtgärder på EU-nivå och 671 på nationell nivå. EU-åtgärderna omfattar strategidokument, direktiv, förordningar och olika kompletterande åtgärder. Tre fjärdedelar av de nationella åtgärderna är primärt bindande bestämmelser.

4.2 Mängden olika åtgärder i medlemsstaterna ger en möjlighet att bättre hantera den komplexa frågan om markskyddet, men även att förbättra samordningen. EU-lagstiftningen omfattar vissa värdefulla och stränga regler om markskydd, men systemet har vissa svagheter. Det räcker inte med nationell politik för att fylla luckorna i EU:s markskyddslagstiftning och reglerna varierar i hög grad mellan olika länder.

4.3 I det sjunde miljöhandlingsprogrammet, som trädde i kraft i början av 2014, erkänns att markförsämring är ett allvarligt problem och fastställs 2020 års mål för EU när det gäller hållbar markförvaltning och tillräckligt markskydd samt framsteg i återställandet av förorenad mark. EU och dess medlemsstater har också åtagit sig att satsa mer på åtgärder mot markerosion och för att förbättra markens innehåll av organiskt material.

4.4 Följande EU-åtgärder kan betraktas som relevanta för markskyddet och som relativt ändamålsenliga: direktivet om industriutsläpp, direktivet om miljöansvar samt bestämmelserna om vattenskydd (vattenramdirektivet), nitratdirektivet, den gemensamma jordbrukspolitikens system med tvärvillkor samt reglerna om god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden. För att förbättra marksituationen skulle dock åtgärderna kunna genomföras på ett ännu effektivare sätt om man på ett flexibelt sätt beaktade de lokala förhållandena och samordnade åtgärderna bättre sinsemellan.

4.5 Markskyddsfrågor skulle också kunna hanteras genom olika typer av ekonomiskt stöd via Sammanhållningsfonden, Europeiska regionala utvecklingsfonden, Life+ och Horisont 2020-programmet.

4.6 Direktstöd från den gemensamma jordbrukspolitikens första pelare, som omfattar ungefär 90 % av all utnyttjad jordbruksmark i EU, är ett viktigt ekonomiskt incitament för jordbrukarnas beslut om användning och förvaltning av mark. Direktstödet är strängt kopplat till att jordbruksmarken hålls i enlighet med god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden och att tvärvillkoren och miljöanpassningskraven enligt den gemensamma jordbrukspolitikens grundförordningar efterlevs. I detta sammanhang har medlemsstaterna ett visst handlingsutrymme. 30 % av direktstödet omfattas av miljökrav vars syfte är att förbättra markkvaliteten, bevara den biologiska mångfalden och främja koldioxidbindningen⁽⁹⁾. Det är viktigt att se till att miljöanpassningens fördelar inte upphävs av onödigt byråkrati vid genomförandet av åtgärden.

4.7 Programmen för landsbygdsutveckling ger även medlemsstaterna möjlighet att inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare genomföra EU-åtgärder för markskydd som är anpassade till de lokala särdragen i respektive medlemsstat.

4.8 En rad planerade lagstiftningsinitiativ (t.ex. klimat- och energipaketet, förordningen om inbegripande av utsläpp och upptag av växthusgaser från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk, förordningen om ansvarsfördelning osv.) skulle också kunna ge uppslag för markskyddet, begränsningen av klimatförändringarna och klimatanpassningen.

4.9 I samband med paketet om cirkulär ekonomi diskuteras just nu en modernisering av EU:s förordning om gödselmedel, som ska underlätta användningen av organiska och avfallsbaserade gödselmedel. Detta är också av största vikt för markskyddet. Det återvinningsmaterial som ska användas som jordförbättrings- eller gödselmedel får dock inte innehålla farliga ämnen (kroppsförämmande ämnen). Även om kommissionen i sitt förslag fastställer gränsvärden för

⁽⁸⁾ Updated Inventory and Assessment of Soil Protection Policy Instruments in EU Member States, <http://ecologic.eu/14567>

⁽⁹⁾ https://ec.europa.eu/agriculture/direct-support/greening_sv

halterna av förorenande ämnen i mineraliska eller organiska gödselmedel, behövs fortfarande nya, rena tekniska lösningar för att producera gödsel- och jordförbättringsmedel som är riskfria vid markanvändning, utan att detta påverkar den primära produktionsförmågan. I sitt yttrande välkomnar EESK kommissionens initiativ och påpekar att markbördighet och markskydd är huvudmål för översynen av förordningen ⁽¹⁰⁾.

5. Förslag om främjande av en hållbar användning av marken som en nödvändig resurs för livsmedelsproduktion och tillhandahållande av ekosystemtjänster i EU

5.1 För en hållbar användning och skydd av jordbruksmarken skulle en gemensam EU-referensram vara av avgörande betydelse för att följa framstegen i insamlingen och användningen av uppgifter. Referensramen skulle också kunna tjäna till att fastställa en enhetlig terminologi, en definition av gott marktillstånd, prioriteringar, kriterier för övervakningen med beaktande av de olika mark- och klimatförhållandena samt olika politiska åtgärder för att uppnå ett gott marktillstånd. Detta är en förutsättning för att på lämpligt sätt kunna bedöma markförhållandena och vidta nödvändiga åtgärder.

5.2 I alla medlemsstater utgör förlust av jordbruksmark på grund av markförsämring, övergivande av mark, klimatförändringar och urbanisering ett stort problem. Jordbruksområdena tvingas i allt högre grad ge vika för artificiella ytor. Mellan 2006 och 2012 exploaterades ungefär 107 000 hektar mark i de europeiska länderna varje år. Den mark som oftast omvandlades till artificiella ytor var åkermark och permanent odlingsmark, följt av betesmark och blandade jordbruksområden ⁽¹¹⁾. EESK föreslår därför att EU:s nuvarande ram ska uppdateras för att i medlemsstaterna skydda jordbruksmarken, som är värdefull för livsmedelsproduktionen och tillhandahållandet av övriga ekosystemtjänster, och dess bördighet. För detta ändamål bör man skapa fler tekniska möjligheter för att möjliggöra en bättre övervakning och tillhandahålla tillförlitliga uppgifter.

EU:s gemensamma jordbrukspolitik

5.3 För att modernisera den gemensamma jordbrukspolitiken krävs det en effektiv och hållbar förvaltning av jordbruksmarken under den kommande ekonomiska programperioden. Syftet bör bland annat vara att även i fortsättningen skydda jordbruksmarkens och jordens hälsa och bördighet, vilket är en förutsättning för att bevara och ytterligare förbättra jordbrukets produktivitet och hållbarhet.

5.4 Inom ramen för miljöanpassningsåtgärderna inom den gemensamma jordbrukspolitiken första pelare bör bättre lösningar hittas för att förbättra jordmånens tillstånd. I första hand bör växelbruk med baljväxter eller gräsarter främjas. Diskussionerna om miljöanpassningens ändamålsenlighet är i huvudsak inriktade på frågor om biologisk mångfald, men baljväxtodlingens positiva effekt för markens bördighet bör tillmätas större vikt än hittills ⁽¹²⁾.

5.5 Jordbruket producerar inte bara livsmedel av hög kvalitet utan är också ansvarigt för bevarandet av den biologiska mångfalden och öppna landskap. Jordbruket har också en viktig funktion i anpassningen till klimatförändringarna och begränsningen av klimatförändringarnas konsekvenser. Tillhandahållandet av kollektiva nyttigheter garanteras i första hand genom åtgärder för en hållbar förvaltning av naturresurserna som ger mervärde och tar itu med jordbrukets inverkan på mark, vatten och biologisk mångfald.

5.6 Medlemsstaterna bör inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken andra pelare uppmanas och motiveras att vidta markskyddsåtgärder som ger dem maximala möjligheter att ta hänsyn till lokala förhållanden, olika villkor (däribland marktyper) och särskilda problem.

5.7 EESK uppmanar kommissionen att ta större hänsyn än hittills till medlemsstaternas specifika förslag beträffande förbättrad markkvalitet och hållbar markanvändning (t.ex. genom att främja kalkning mot markförsurning, eller bevattning och dränering mot vattenbrist eller överskottsvatten). Vid förvaltningen av organiska jordarter får inget förvaltningsalternativ uteslutas, utan olika åtgärder bör planeras för att skydda och vårda marken.

⁽¹⁰⁾ EESK:s yttrande om "Cirkulär ekonomi – gödselprodukter", EUT C 389, 21.10.2016, s. 80.

⁽¹¹⁾ <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/land-take-2/assessment-1>

⁽¹²⁾ Baljväxtbakterier, bakterier som lever i rotknölar på många baljväxtarter (klöver, sötväppling, lupiner, ärtor, bönor osv.), är de viktigaste organismerna som binder kväve, vilket är av stor betydelse för att markbördigheten ska bevaras.

5.8 Ytterligare investeringar i miljö- och klimatvänlig teknik måste främjas med sikte på en hållbar markanvändning. För en hållbar livsmedelsproduktion bör det kunskapsbaserade jordbruket (bl.a. precisionsjordbruk och agroekologiska metoder) främjas, för att se till att insatsvarorna i jordbruket används i rätt mängd, på rätt plats och vid rätt tidpunkt. Det är av avgörande betydelse att förbättra den biologiska aktiviteten genom att tillföra organiskt material och att uppnå balans mellan näringsämnena i jorden – övergödning medför miljörisker pga. eventuell urlakning av näringsämnen, medan brist på näringsämnen leder till lägre markbördighet. Man måste också se till att minimilagen⁽¹³⁾ följs, eftersom avsaknaden av ett visst näringsämne (t.ex. fosfor) leder till ökad risk för urlakning av övriga näringsämnen.

5.9 I fråga om markanvändning har djuruppfödning en viktig och ofta avgörande funktion för näringscykeln, upprätthållandet av markbördigheten⁽¹⁴⁾ och koldioxidlagringen. EU har mycket jordbruksmark, däribland gräsmark, som enbart är lämplig för bete eller produktion av fodergräs. I vissa regioner måste därför djuruppfödning fortsätta att främjas så att jordbrukarna inte överger denna mark. Att bevara permanent gräsmark endast genom mejning, vilket är vanligt i vissa delar av EU, är inte något alternativ till betesdrift för vare sig livsmedelsproduktion, resurseffektivitet eller jordmån. Det krävs därför åtgärder inom den gemensamma jordbrukspolitiken för att se till att djuruppfödningen är lönsam i EU:s olika regioner, och man måste finna lösningar som möjliggör aktiv och hållbar markanvändning för livsmedelsproduktion.

5.10 I vissa av EU:s regioner är föråldrade dräneringssystem i jordbruket ett stort problem. Därför, och med tanke på klimatförändringarna, bör man satsa mer på långsiktiga investeringar i jordbrukets infrastruktur, såsom en modernisering av dräneringssystemen, för att jordbruksmarken även fortsättningsvis ska kunna användas för livsmedelsproduktion och markbördigheten bevaras.

Markanvändning och ekosystemtjänster

5.11 I Millennium Ecosystem Assessment⁽¹⁵⁾ från 2005 definieras ekosystemtjänster som de miljömässiga, sociala och ekonomiska nyttigheter som tillhandahålls av ekosystemen. Jordmånsbildning är en ekosystemtjänst och en förutsättning för alla andra ekosystemtjänster, t.ex. livsmedelsproduktion. Hållbar livsmedelsproduktion är därför otänkbar utan markskydd.

5.12 Jordbrukarna är nödvändiga för tillhandahållandet av ekosystemtjänster, vilket måste erkännas och främjas. Marken tillhandahåller de viktigaste ekosystemtjänsterna⁽¹⁶⁾. Den livnär mikrober, växter och djur och är en viktig källa till biologisk mångfald. Den filtrerar vatten och lagrar vatten som växterna behöver för att växa, den reglerar översvämningar, lagrar näringsämnen och gör dem tillgängliga för växterna, och kan även omvandla toxiner. Jordmånen är grundvalen för merparten av världens livsmedelsproduktion och är nödvändig för produktionen av biomassa. Jorden binder kol och kan därmed bidra till att begränsa klimatförändringarna.

5.13 Större uppmärksamhet måste ägnas åt markanvändning som påverkar ekosystemens funktion och därmed tillhandahållandet av ekosystemtjänster. Markförsämring, ohållbar användning av mark och fragmentering av livsmiljöer på grund av urbanisering, uppförande av hus och anläggande av vägar äventyrar tillhandahållandet av flera centrala ekosystemtjänster, hotar den biologiska mångfalden och minskar Europas förmåga att klara klimatförändringar och naturkatastrofer. Alla dessa faktorer förvärrar också jordförsämringen och ökenspridningen⁽¹⁷⁾. För att komma till rätta med de ovannämnda problemen bör man i större utsträckning beakta de principer som kommissionen nämner i 2012 års riktlinjer om bästa praxis för att begränsa, minska effekterna av eller kompensera för hårdgörning av mark⁽¹⁸⁾.

⁽¹³⁾ https://sv.wikipedia.org/wiki/Liebigs_minimilag

⁽¹⁴⁾ EESK:s yttrande om "Mer hållbara livsmedelssystem", EUT C 303, 19.8.2016, s. 64.

⁽¹⁵⁾ <http://www.millenniumassessment.org/en/index.html>

⁽¹⁶⁾ http://www.iuss.org/index.php?article_id=588

⁽¹⁷⁾ <https://www.eea.europa.eu/soer-2015/synthesis/report/3-naturalcapital>

⁽¹⁸⁾ <http://ec.europa.eu/environment/soil/pdf/guidelines/SV%20-%20Sealing%20Guidelines.pdf>

5.14 Markens funktioner och ekosystemtjänster är frågor som sällan behandlas i lagstiftningen, eftersom det inte finns någon marknad för dessa tjänster och samhället inte erkänner dem i tillräcklig utsträckning. Till exempel finns det i den gemensamma jordbrukspolitikens grundförordning om direktstöd visserligen några hänvisningar till markkvalitet, men den innehåller ingen hänvisning till markens biologiska mångfald och dess synergier med primärproduktiviteten. Utöver markens kemiska och fysikaliska egenskaper avgörs markens huvudfunktioner av tillståndet hos mikroorganismerna och faunan i marken och de biologiska processer som bygger på dem, bl.a. kvävefixering, koldioxidbindning, vattenfiltrering och förmågan att hantera läckage av näringsämnen. Utöver markens egenskaper är också grödornas hälsa viktig, så att markens potential kan utnyttjas till fullo för livsmedelsproduktion och koldioxidbindning.

5.15 I EESK:s yttrande om en möjlig omformning av den gemensamma jordbrukspolitikens⁽¹⁹⁾ slås det fast att åtgärderna för miljö, klimatförändringar och biologisk mångfald i den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare i högre grad skulle kunna inriktas på att hjälpa jordbrukare att tillhandahålla bättre ekosystemtjänster. När det gäller mark och markanvändning bör stödåtgärderna i första hand vara inriktade på att förvalta gräsmark och organiska jordarter på ett sådant sätt att koldioxidbindningen i marken främjas. För jordmånens skull bör jordbearbetningen reduceras till ett minimum. Viss jordbearbetning krävs dock på grund av ansamlingen av näringsämnen (fosfor) på markytor som inte bearbetas för att blanda ned näringsämnena i rotzonen och minska risken för läckage av näringsämnen. Även markkompaktering försämrar markens förmåga att förhindra förluster av näringsämnen.

5.16 I vissa av EU:s regioner bör man främja omvandling av åkermark till gräsmark, minskad djurtäthet på gräsmark, samtidigt som en minsta djurtäthet bibehålls, bevarande av torvmossar samt åtgärder för att begränsa markerosionen och minska ökenspridningen i torra områden.

5.17 I vissa regioner är de största utmaningarna för jordbruket att bevara den biologiska mångfalden på jordbruksmark, ytterligare främja hållbara jordbruksmetoder och öka produktionseffektiviteten utan att ytterligare intensifiera jordbruket. Andra regioner står inför den huvudsakliga uppgiften att minska trycket på markanvändning, jordmån och naturliga ekosystem. I sydliga regioner är också vattenbrist ett stort problem.

5.18 Dessa aspekter av jordbruksproduktionen, som är mycket viktiga för ekosystemet, måste beaktas vid utformningen och omformningen av den gemensamma jordbrukspolitikens och andra politikområden.

Mark och klimatförändringar

5.19 Eftersom marken är världens största landkolpool⁽²⁰⁾ spelar den en viktig roll för hantering av klimatförändringar och för koldioxidbindning. I den internationella klimatskyddsramen har den hållbara markförvaltningen en nyckelfunktion för att stabilisera och öka innehålllet av organiskt material som bevarar markens funktioner och förhindrar markförsämring. I enlighet med klimatavtalet från Paris (COP 21) bör befintliga och nya initiativ främjas för att skapa jämvikt i markens kolcykel, på ett sätt som inte hotar livsmedelsproduktionen, i enlighet med artikel 2 i klimatavtalet från Paris.

5.20 I enlighet med princip 9 i FN:s livsmedels- och jordbruksorganisations (FAO) globala markstadga⁽²¹⁾ tillhandahåller all mark ekosystemtjänster som är avgörande för den globala klimatregleringen. För att öka kolinnehållet i marken föreslår EESK att principerna i de frivilliga riktlinjerna om hållbar markförvaltning⁽²²⁾, som FAO antog 2016, ska införlivas i EU:s politiska åtgärder. Man bör bl.a. främja produktion av biomassa genom att förbättra tillgången till vatten (t. ex. anlägga bevattningssystem med beaktande av de lokala miljöförhållandena), minimal jordbearbetning, betesbruk, integrerad produktion, ekologiskt jordbruk, växelbruk, odling av baljväxter, återvinning av organiskt avfall och kompost samt skapande av ett växttäckande för marken under vintern. Kolrik mark och gräsmark måste förvaltas på ett hållbart sätt.

5.21 Större klimatinitiativ måste stödjas på EU-nivå. Det bör dock inte glömmas bort att marksituationen i hög grad varierar mellan medlemsstaterna, så man måste ta hänsyn till regionala skillnader inom ramen för befintliga och nya åtgärder.

⁽¹⁹⁾ EUT C 288, 31.8.2017, s. 10.

⁽²⁰⁾ Det finns dubbelt så mycket kol i marken som i atmosfären, och tre gånger mer än i växterna under vegetationssäsongen.

⁽²¹⁾ <http://www.fao.org/soils-2015/news/news-detail/en/c/293552/>

⁽²²⁾ <http://www.fao.org/documents/card/en/c/5544358d-f11f-4e9f-90ef-a37c3bf52db7/>

Tillgång till markrelaterade uppgifter och användning av dem

5.22 Uppgifter om marken bör i högre grad användas vid utformningen av politiken och beslutsfattandet om markanvändning, för genomförande av faktabaserad politik och för markanvändningsplanering på nationell, regional och lokal nivå. Utbytet av uppgifter bör samordnas inom ramen för ett överenskommet regelverk med beaktande av äganderätten till uppgifterna.

5.23 Samtidigt måste markuppgifternas kvalitet och tillgänglighet förbättras, särskilt på områden där den hittillsvarande forskningen är otillräcklig (t.ex. uppgifter om kolinnehållet i marken). För att förbättra uppgifternas tillgänglighet krävs tydliga mål på kort och lång sikt.

5.24 För att förbättra tillgången till markuppgifter och främja användningen av dem måste kartorna över jordmåner uppdateras och de minimikrav som medlemsstaterna måste uppfylla när det gäller kartornas perspektiv ytterligare höjas. Man bör dock ta hänsyn till utmaningarna med jordmånskartering i vissa av EU:s regioner.

5.25 Harmoniserad och kontinuerlig markövervakning bör införas på EU-nivå, tillsammans med ett begränsat antal indikatorer för förändringar i marktillståndet och markskyddsåtgärdernas ändamålsenlighet.

5.26 Jordbrukarna måste varje dag fatta komplicerade produktionsplaneringsbeslut. Ett resurseffektivt, markvårdande och miljövänligt precisionsjordbruk skulle vara otänkbart utan informations- och kommunikationsteknik. En förutsättning för detta är man främjar användningen av digitala lösningar bland jordbrukarna, med alternativ och flexibilitet i enlighet med mark- och klimatförhållandena.

5.27 Precisionsjordbrukets potential kan förverkligas genom att jord-, gödselmedels-, växtskydds-, väder- och avkastningsuppgifter integreras, vilket bl.a. förutsätter bättre tillgång till uppgifterna i nationella databaser, ökad rörlighet och större användarvänlighet. Man bör främja lösningar som ger jordbrukarna tillgång till stordata från nationella databaser i det dagliga arbetet, med programvarulösningar från offentliga eller privata leverantörer, även i samarbete med rådgivningstjänster. Programvaruleverantörernas tillgång till så exakta uppgifter som möjligt om jordbruksmark och jordprover bör exempelvis underlättas, med berörda parter samtycke. Jordbrukarna bör behålla äganderätten till uppgifterna de tar fram.

Utveckla kunskapsbasen och tillämpa forskning och innovation

5.28 Vetenskapen fyller en viktig funktion vid skapandet av ny kunskap, spridningen av innovationer, utvecklingen av teknik och skapandet av förutsättningar för hållbar markanvändning. EESK ställer sig bakom rekommendationen i Vienna Soil Declaration⁽²³⁾ om att förhållandet mellan den mänskliga verksamheten och marken och dess effekter på andra delar av miljön bör stå i fokus för markläran. Det är även viktigt med samarbete mellan markläran och beslätade vetenskapsgrenar.

5.29 Relativt goda finansieringsmöjligheter för forskning om mark och livsmedelsproduktion har skapats inom ramen för EU:s Horisont 2020-program, något som bör behållas vid utformningen av det nionde ramprogrammet för forskning och innovation.

5.30 Särskild tonvikt måste läggas på överföring av resultaten från forskning och utveckling till företagen, något som skulle säkerställa att marken används för hållbar livsmedelsproduktion. EESK uppmanar forskare, jordbrukare, rådgivare och andra intressenter att utveckla ett samarbete på detta område och dra fördel av möjligheterna med det europeiska innovationspartnerskapet (EIP-AGRI).

⁽²³⁾ http://www.iuss.org/index.php?article_id=588

5.31 Olika växtbiostimulanter används i allt högre grad i jordbruket för att förbättra markstrukturen, växternas näringsmässiga effektivitet och vattentillgången, så att skördeavkastningen och dess kvalitet förbättras. Med hänsyn till att varje mark är unik och att dess sammansättning hela tiden förändras har inte biostimulanternas inverkan på markens biologiska balans utretts tillräckligt, och det krävs fler oberoende undersökningar på området.

Kunskapshöjande insatser

5.32 För att öka jordbrukarnas, de politiska beslutsfattarnas och övriga intressenters medvetenhet om jordbruksmarkens betydelse för hållbar livsmedelsproduktion och tillhandahållande av ekosystemtjänster krävs en bred debatt med många olika intressenter om markens tillstånd och möjligheterna till markskydd. Större medvetenhet leder till att mer investeras i hållbar markanvändning och i forskning.

5.33 Medvetenheten om markens funktion måste ökas på utbildningssystemets alla nivåer, med möjligheter att skaffa praktisk erfarenhet. Moderna undervisningsmetoder bör användas för att behandla frågor som rör markanvändning och markskydd.

5.34 Åtgärder för att öka jordbrukarnas medvetenhet om olika jordsammansättningar, god lantbrukspraxis, vikten av växelbruk, gödselmedel osv. är särskilt viktiga. Det är avgörande att rådgivningstjänster görs delaktiga och utnyttjas.

Bryssel den 18 oktober 2017.

Georges DASSIS
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande
